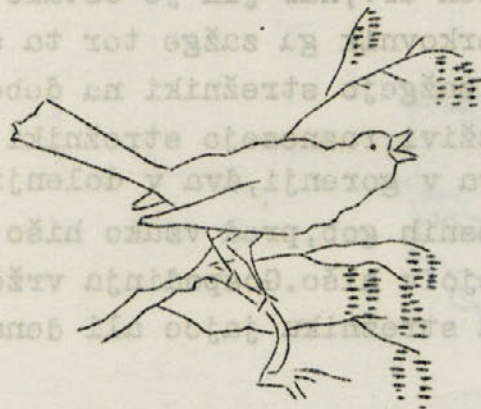

Iz naše 5 doline

1936/37

Izdaja Podmladek Rdečega križa drž.narodne šole v Sodražici.

Vesele velikonočne praznike
želi vsem bralcem in bralkam
naš šolski list.

Velikonočni prazniki. Lešnjak Franc IV.r.v.n.š.

Bliža se Velika noč, ki je posebno nam otrokom v največje veselje, saj nam prinaša rdečih pirhov, zlatih pomaranč in dosti drugih dobrot.

V soboto pred cvetno nedeljo gremo v gozd iskat bršljina, vrbovih in leskovih šibic in verha s koreninicami. Iz tega nam naredo mati butaro ali lesen žegen. Butara sestoji iz treh leskovih šib, večja pomeni Jezusa Kristusa, dve manjši pa oba razbojnika, iz oljkovih vejic, katere imamo potem za kropiti, iz vrbovih šibic in toliko leskovih, kolikor je njiv pri hiši. Dalje iz mladik vseh vrst sadnega drevja iz verha, velikega korena in korenine hrena. Vse to je ovito z bršljinom v lep šopek, butaro. Vmes so povezane tudi fige in jabolka.

Butaro nesemo v cerkev, kjer jo pred mašo blagoslovi duhovnik. Otroci so v cerkvi z butarami precej nemirni, vzdigujejo jih kar moči visoko, ker mislijo, da bodo tako njih butare dobile več blagoslova.

Ko pridemo z butaro domov, jo mati razvežejo, fige in drugo sadje razdele med vse domače tako, da dobi vsak nekaj blagoslovljenega. Kjer imajo živino, ji dajo malo bršljina med krmo. Leskove šibice pa spravijo. Popoldne pred Janezom Krstnikom se na vsako njivo vtakne po eno teh šibic. Z verhom in vrbovimi mačicami pa kadijo, kadar se bliža huda ura.

Na veliko sredo gremo popoldne v cerkev, kjer gori 15 sveč. Po vsaki molitvi ugasnejo eno svečo. Ko ugasnejo vseh 14 rdečih sveč, gremo mi otroci ven iz cerkve. Medtem nese cerkovnik belo svečo za oltar.

Pred cerkvijo so otroci nanegli celo skladavnico zabojev, ki so jih naprosili po trgovinah. Ko udari mašnik s palico po oltarju, tedaj začnemo otroci razbijati po zabojih in ragljati z drdračkami, da se sliši ropot

daleč na okrog. Nazadnje pobereмо kosce ter jih zmečemo na kup. To se ponavlja še v četrtek in petek.

Na veliki četrtek se začne slovesna sveta maša, v spomin ker nam je Jezus postavil zakrament svetega Rešnjega telesa. Ko mašnik odpoje Glorija, se oglasita klopotec in raglja v stolpu. Pravijo da gredo tedaj zvonovi v Rim, kjer ostanejo do velike sobote, ko se ob devetih zjutraj zopet vrnejo in veselo zazvonijo. Ko se zasliši glas zvona, tečejo otroci poljubiti zemljo in trest debela sadnega drevja, da bo jeseni bolj bogato obrodilo.

Veliki petek gremo poljubiti Boga k božjem grobu. Pred božjim grobom molimo kleče rožni venec in pojemo pesmi o Jezusovem križanju in smrti. Ta dan je strogo zapovedan post. Majhni otroci dobe na ta dan novo obleko.

Končno je prišla velika sobota. Iz vseh drv, kar jih je ostalo od razbitih zabojev, napravijo velik kup in cerkovnik ga zažge ter ta ogenj potem mašnik blagoslovi. Ko odide duhovnik, zažgejo strežniki na debelo žico nataknjeno drevesno gobo. Ko se goba razživi, raznesejo strežniki ta blagoslovljeni ogenj po vsej fari, in sicer dva v gorenji, dva v dolenji konec, dva pa po trgu. V košari imajo koščke drevesnih gob, pred vsako hišo prižgejo en tak košček ob veliki gobi in nesejo v hišo. Gospodinja vrže blagoslovljen ogenj v peč ali štedilnik in da strežniku jajce ali denar za cerkovnika.

Ta dan imajo mati veliko dela s peko, treba je pripravljati za blagoslov in za praznike. Popoldne nesejo dekleta k blagoslovu jestvine v jerbasih ali košarah, pokritih z lepimi prtovi. Po blagoslovu hite dekleta iz cerkve ter se kosajo med seboj katera bo prva.

Ta dan barvamo jajčka, pirhe, ponavadi z rdečo barvo. Nekateri otroci pa nesejo jajčka v mravljiščna gnezda, da jih mravlje lepo opišejo s svojo kislino.

Ob šestih popoldne se vrši slovesna procesija, Vstajenje. Pri procesiji nosijo kip od smrti vstalega Odrešenika in bandera. To slovesnost še povzdiguje novoštiftarska godba. Ljudje si žele drug drugemu vesele velikonočne praznike. Ko pridemo od procesije domov, dobimo blagoslovljenih dobrot in pijemo kavo.

Veliko nedeljo gremo v novi obleki k maši, kjer veselo zadoni "Aleluja, Aleluja!"

Nam otrokom sekajo odrasli na velikonočno nedeljo in velikonočni ponedeljek pirhe in pomaranče.

Stari ljudje pripovedujejo, da je na Gori živela pobožna žena, ki se je vsako leto o velikonočnem času zamaknila. Ljudje iz bližnjih in daljnih krajev so jo hodili gledat. Pripovedujejo, da je na veliki petek bosa stala na stranici postelje in z razprostrtimi rokami strmela v nebo. Med zamaknenjem je baje videla v prihodnjost. Pravijo, da je prerokovala, da bodo prišli hudi časi nad nas. Najhujše da bo leta 1935. Iz glave ji je tekel krvavi znoj. Ko je na veliki petek odbila ura tri popoldne, se je vlegla in ni nič zaužila do velike nedelje. Na veliko nedeljo zjutraj je spet oživela. Enkrat jo je pa Bog zares poklical na drugi svet.

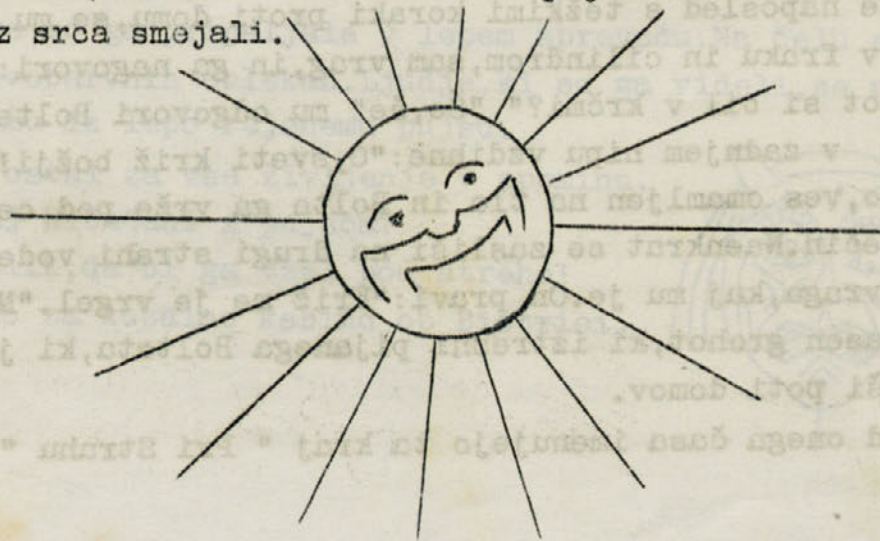

Strah v skednju.

Gornik Marija III.r.v.n.š.

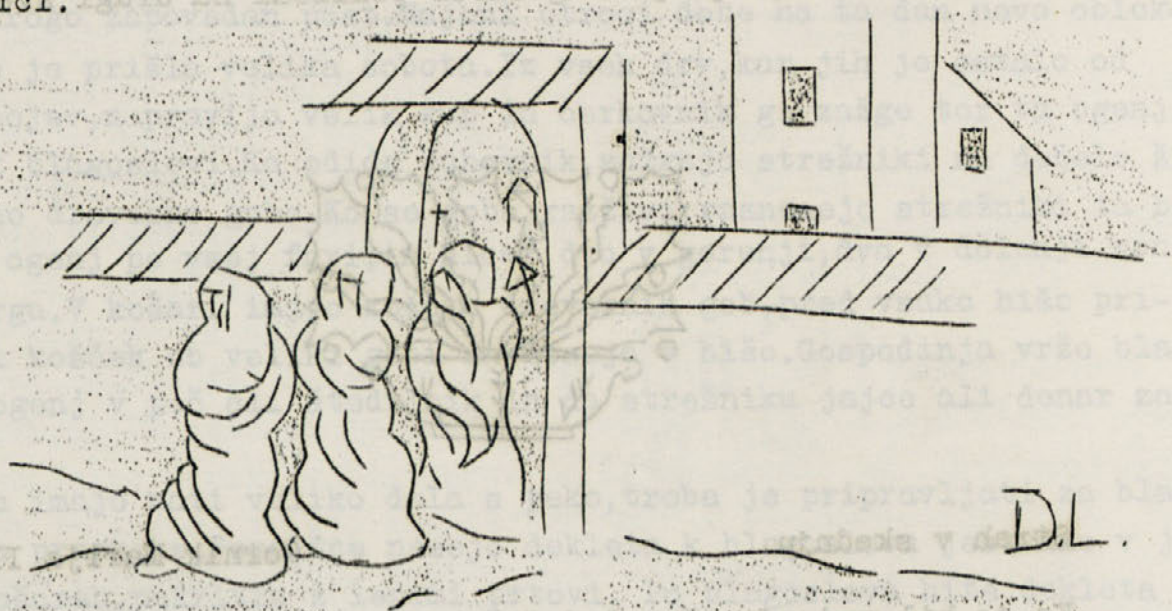
Ko je bil moj ujec še mlad deček, je v toplem poletnem času vedno spal v skednju, kakor je po kmetih navada. Bil je zelo korajžen, in se ni bal nikogar.

Neki dan je močno deževalo in bil je hladen večer. Mati so mu branili, naj ne hodi spat v skedenj, da ga ne bo zeblo. A ujec jih ni poslušal, vzela je odeje, se vlegel na seno in zaspal. Med spanjem si je razbrcal odejo in tako je prišla noga na hladni zrak. V spanju se mu je zazdelo, da ga je za palec zagrabila mrzla roka. Mislil je, da so ga prišli dražiti njegovi tovariši, zato je brcnil z vso silo in na vso moč zavpil: "Mir, če ne udarim!" Spet zaspi in se razbrca; ker ga roka ni hotela izpustiti, brone in še huje zavpije. Ko pa tretjič zaspi in ga zopet zagrabi mrzla roka, mu je bilo zadosti. Skoči pokonci, zgrabi za debel kol ter kot brez uma teče okoli skednja ter na ves glas vpije: "Jaz vam pokažem, kaj se pravi mene buditi iz spanja." Ker ni bilo nikogar, se mu naježijo lasje ter gre tožit materi, kako ga je strašilo. Mati so mu vso stvar pojasnili. Potem so se mu še dolgo za to vsi iz srca smejali.

Družina ubogega bajtarja je lomila kamenje, da si zgradi nekoliko večjo in trdnejšo kočo. Vsled hude vročine, niso delali podnevi, ampak ponoči, ker je bilo dovolj svetlo.

Vaškim fantom to ni bilo všeč, zato so se dogovorili, da jih preženejo. In res. Vsak si preskrbi rjuho in hajd na skrivaj iz vasi proti pokopališču. Tam se ogrne vsak v svojo rjuho in se zvrstijo v procesijo drug za drugim. Najkorajžnejši gre pred njimi in moli na glas: "Sankta Maria" -- "Ora pro nobis", odgovarjajo drugi. Vsa ta čudna procesija krene proti kapelici.

Delavci v kamnolomu zapazijo ta spreved in jo uberejo čez drn in strn proti vasi. Pri prvi hiši potrkajo na vrata in vsi prepadeni prosijo zavetja. Vest o strahovih se je hitro raznesla po vasi in dalje po vsej dolini, toda fantje se niso izdali.

Šele čez par let se je izvedelo, kdo so bili oni mrtveci, ki so šli ponoči na božjo pot h kapelici sv. Antona. Tedaj so se oddahnili vaščani in se spet upali ponoči iz hiše.

Kako sta se mikastila Bolte in vrag. Mihelič Slava III.v.n.

Nekega večera je sedelo v krčmi pri "Marički" nekaj pivcev, med njimi tudi zastavni Bolte. Ura se je pomikala na polnoč, a Bolte se še ni zme nil za domov. Bil je močno vinjen. Gostje so ga vpraševali če ga je po poti domov kaj strah. "Mene bo strah? Z samim vragom bi se mikastil, če treba." Ko odide naposled s težkimi koraki proti domu, se mu prikaže črno oblecen gospod v fraku in cilindrom, sam vrag, in ga nagovori: "Ali si še tako pogumen kot si bil v krčmi?" "Še, še" mu odgovori Bolte. Vrag se zakadi vanj, a Bolte v zadnjem hipu vzdihne: "O, sveti križ božji!" Vrag pade, kot bi treščilo, ves omamljen na tla in Bolte ga vrže pod cesto. Vrag stoka od hudih bolečin. Naenkrat se zasliši na drugi strani vode več glasov, ki vprašujejo vruga, kaj mu je. On pravi: "Križ me je vrgel." Na drugi strani se začuje glasen grohot, ki iztrezni pijanega Bolteta, ki jo zdaj urno ucvre po najkrajši poti domov.

Od onega časa imenujejo ta kraj "Pri Strahu".

Na pustni dan.

Arko Marija I. a v. n.

Vsako leto se mi otroci najbolj veselimo pusta. Nekateri otroci gledajo maškare ali pustne šeme le od daleč, mi večji pa hođimo za njimi, da nas lovijo. Letos je bilo dosti maškar, ker je bilo lepo vreme. Maškare hodijo s svojim godcem od hiše do hiše, da dobijo kaj za pod zob.

Nekaj posebnega so nam letos pripravili Ribničanje, ki so pripeljale na ogled velikanskega pujsa. Vozili so ga na velikem, z zelenjem okrašenem vozu, v katerega so bili upreženi štirje konji. Saj je bil prašič pa tudi težak! Njegovo truplo je bilo okrog pet metrův dolgo, dva in pol metra visoko in dva metra široko. Na notranji strani je bilo vse z lesom obito, tako, da je v njegovem truplu sedelo petnajst maškar. Na zunanji strani pa je bilo vse z vrečami obšito in tako pobarvano, da je bilo videti res kakor pravi, samo silno veliki pujs.

Ribniške maškare so ga pripeljale v lepem sprevedu. Na čelu so jezдили trije jezdeci v živobarvnih oblekah. Ljudje, ki so ga videli, se niso mogli načuditi velikemu in lepo rejenemu pujsu.

Nam otrokom bo ostal za vse življenje v spominu.

In kam bodo zdaj Ribničani s pujsom?

Noben hlev ni tako velik, da bi ga vzel pod streho!

Porabili ga bodo za kopalno kabino ob Bistrici.

Imenitno kaj?

Kakor se veselimo Božiča zaradi potic, božičnega drevesca in jaslic, velike noči zaradi pirhov, procesije in pomaranč, se veselimo pusta zaradi pohanja in maškar,

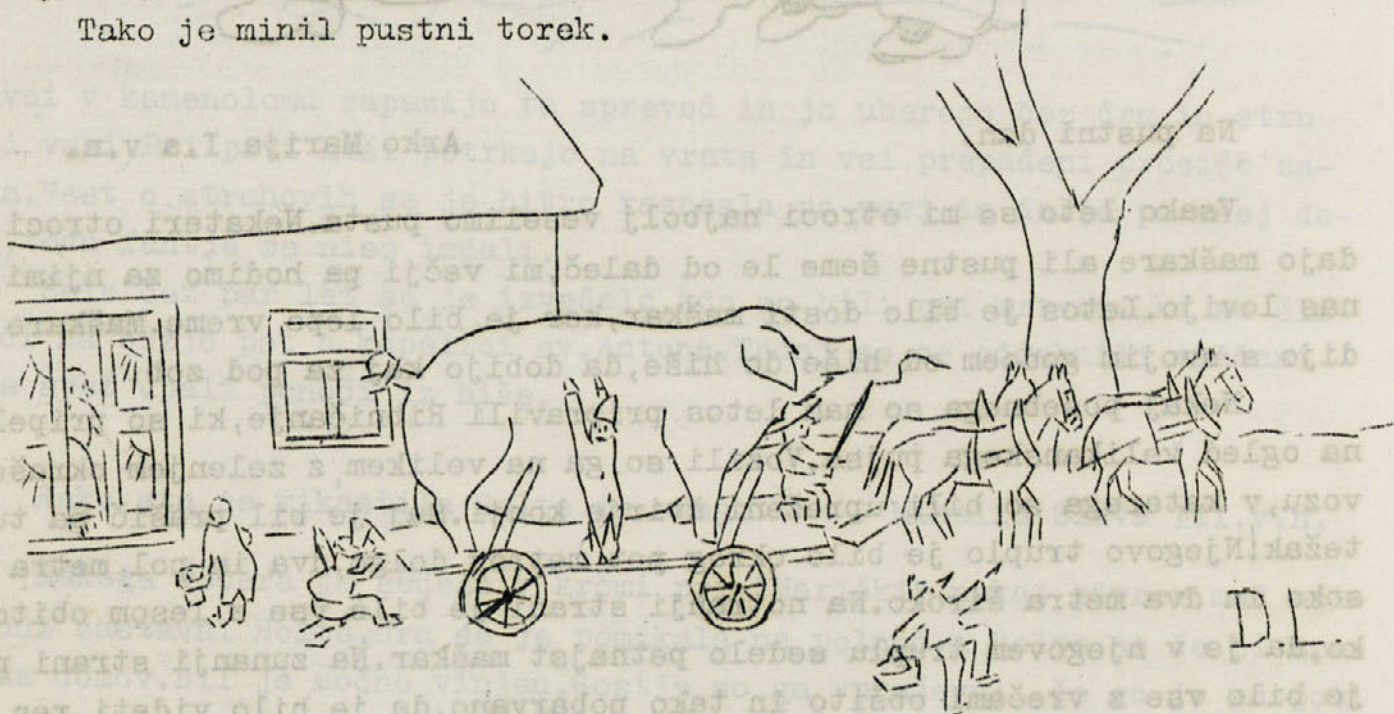
V snegu in mrazu, v vročini in ob nevihti, vselej smo radi v šoli, samo en dan v letu prestopimo silno težko v šoli, to je na pustni terek. Opoldne že komaj čakamo, da nas spuste iz šole, kajti popoldne hodijo po cesti maškare, majhne bolj zgodaj, velike bolj proti večeru. Kako bi nam bilo hudo, ko bi katero zamudili!

Na poti iz šole domov sem zaslišala glasen vrišč in harmoniko. Takoj sem vedela, kaj to pomeni. Na trgu sem opazila voz in na njem ----- velikanskega prašiča. Ne, da bi pazila, kam bo padla, vržem aktovko v vežni kot in kolikor hitro so me noge nesle, stečem na trg. Vse zaman je bilo mamino klicanje h kosilu. V hipu sem bila pri velikanskem ribniškem prašiču. Iz njega so se druga za drugo vrstile maškare. Ena mi je bila bolj všeč kot druga. To je bilo gledanja in strmenja! Slišala sem, da so delali tega pustnega prašiča 14 dni in porabili zanj 30 vreč. In to rada verjamem.

Tudi par drugih domačih maškar sem videla, toda niso bile tako lepe. Medveda in njegovega vodnika, ki sta na obhodu po trgu vsako leto, že vsi preveč dobro poznamo.

Zvečer jih je bilo še veliko in lepih šem, toda jaz nisem videla nobene, ker je šla vsa naša družina zgodaj k počitku.

Tako je minil pustni terek.

Dobro pripravljena poštevanka.

Jožku je delala poštevanka velike preglavice. Gospodična učiteljica mu je zato strogo zabičila: "Glej, da pojde jutri gladko, če ne se pripravi!"

Drug dan gospodično nekaj moti pri Jožku, pa sama ne ve, kaj. Končno se ji posveti! "Jožek, ti sediš na torbi, deni jo pod klop!" On molči in se ne gane. Soseđa odgovorita namesto njega: "Ne, ne sedi na torbi!" "Nekaj mora biti, saj si dosti večji od drugih, pridi semkaj!"

Ne, res ni sedel na torbi. Imel pa je dvojne hlače, in vmes precejšno lego slame. Tako je bil doobra pripravljen za slučaj, če poštevanka ne bi šla gladko.

Prejšne čase se je pri nas mnogo stavilo v loterijo. Z neverjetno strastjo so nekateri stari ljudje stavili svoje težko prislužene krajcarje. Vedno se jim je kaj pomenljivega sanjalo, potem so pa ugibali, katere številke bi znale priti ta teden na Grac ali Trst. Razlago iz debelih sanjskih knjig so imeli nekateri kar v malem prstu.

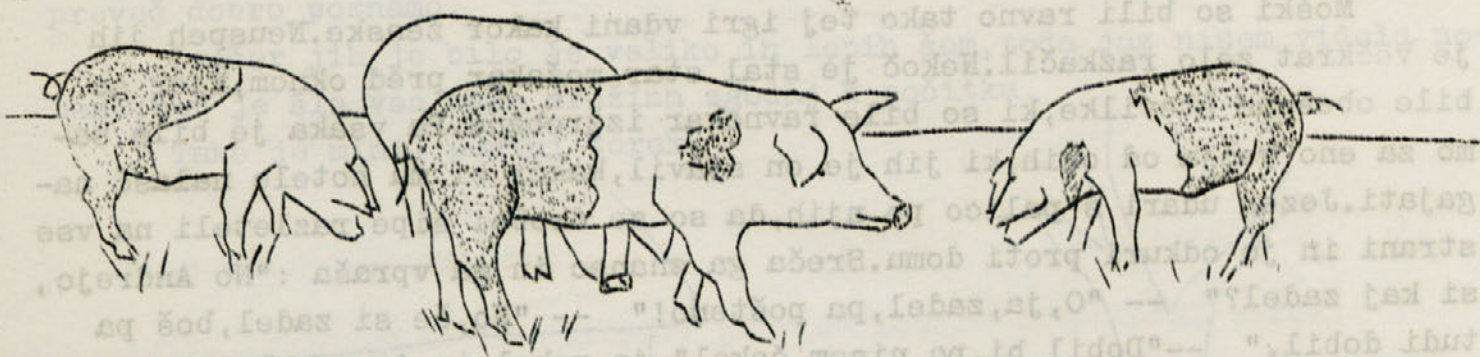
Stara Cilka v trafiki pri Fajdigovih je imela posebno takrat dela čez glavo, kadar sta ji prinesla pismonoš Jerkač od ribniške strani, berač Ančahar pa od onkraj Boncarja cele pole "redov".

V nekem kraju, kjer je bilo dosti takih ljudi, ki se tej strasti niso mogli odpovedati, je gospod kaplan rekel na prižnici med drugim: "Če bi kdo imel le še par krajcarjev, pa bi se mu sanjalo, da je videl številke 15 - 36 - 73, trdno sem prepričan, da bi še tiste zadnje krajcarje zastavil, namesto da bi si kupil kruha. Po maši res počaka stara ženica kaplana pred cerkvijo in vpraša: "Slišijo, gospod kaplan, kako so rekli, jaz dobro ne slišim, katere številke so se jim sanjale?" Gospod kaplan pa pravi: "Mislite rajši na zadnjo uro, mamica, ki bo bolj gotovo prišla, kot loterijska terna."

Moški so bili ravno tako tej igri vdani kakor ženske. Neuspeh jih je večkrat zelo razkačil. Nekoč je stal star možakar pred oknom, kjer so bile obešene številke, ki so bile ravnokar izžrebane. Pa vsaka je bila samo za eno večja od onih, ki jih je on stavil, kakor bi mu hotele nalašč nagajati. Jezen udari s palico po njih, da so se drobci šipe razleteli na vse strani in jo odkuri proti domu. Sreča ga znanec in ga vpraša: "No Andrej, si kaj zadel?" -- "O, ja, zadel, pa pošteno!" -- "No, če si zadel, boš pa tudi dobil." -- "Dobil bi, pa nisem čakal", je rekel in jo mahal dalje, jezen sam nase, ker je že dosti denarja zmetal za slepo srečo.

S kolinami je dosti dela. Najprej gremo po jelov les za klinčke. Les damo na peč sušit. Ko se posuši, naredimo klinčke za klobase. Tisto jutro, ko smo klali, smo vstali bolj zgodaj. Ata so hitro nabrusili nože. Mama so skuhali zajtrk. Drugi smo pripravljali trugo, tehtnico, ploho, nože, vodo in tram. Nato smo se sklicali. Potem smo šli v svinjak po prašiča in smo ga peljali h trugi. Držali so ga sosedov stric, ata, mama, Drago, France in Stan-ko. Ata so ga zabolli z nožem v srce. Malo je pobrcal in je poginil. Lojza je stregla kri v škaf. Mama so hitro nosili krop in zlivali na prašiča. Mi pa smo ga osnažili. Potem smo ga stehali, ga spustili na nosilnico, ga pri-jeli in nesli v hišo. Ata so mu odrezali noge. Čez sredo so ga prerezali in mu odvzeli slanino. Potem so mu vzeli jetra, čreva in pljuča. Mama so vzeli čreva in jih šli prat. Ko so prišli nazaj, so nam napravili jetra za dojučnik. Lojza in Drago sta rezala slanino na kose. Potem smo šli južinat. Po jedi so začeli delat krvavice. Nato smo sekljali meso za mesene kloba-se. Vsakemu so naredili po eno klobaso. Nazadnje so mama pospravili meso in klobase. Drago je napihnil mehur. Lojzo je pa čakalo dosti omivanja.

Kako je bilo nekđaj.

Mihajl Vrbič, šolski upravitelj v. p.

Sedaj, ko ste večinoma že preživali "domač praznik", ko so ostanki pujska v razsoli ali vise v dimu, da dobe praznično odelo in prijeten okus za velikonočni žegen in poslastico ---- vam hočem objasniti : kako so svoj čas, recimo, pred pol stoletjem, ob mojem prihodu v Sodražico, ravna-li z mnogoparklarji pred in po zakolu.

Hrvatje, tam iz okolice Metlike, so navadno vsako sredo prignali kr-delo ščetinarjev in pikcev na trg v Sodražico. Gonjači so to krulečo ži-val pozaprli v nalašč za to pripravljene staje pri Fajdigi in pri Močni-kovih /sedaj Mikolič/. Utrujena žival se je kmalu pomirila. Drugo jutro, v četrtek, na tržni dan so Hrvatje vsak s svojim krdelom zasedli trški pro-stor, tam, kjer stojita danes spominska lipa in vodnjak. Takih krdel ali kompanij je bilo od 5 - 10; v krdelu do 40 repov ali še več. Sestradanim rilcem so nasuli želoda ali drobnega krompirja. Gospodinje in gospodarji so po skrbnem opazovanju odbirali, eni ščetinarje, drugi pikce, po številu seveda toliko, kolikor je pač dotična hiša imela prostora in piče.

Za izbrano blago se nista pogajala edinole Hrvat in kupec; marveč je imel glavno besedo mešetar. Med temi so najbolj sloveli: Zumek, krotilec kač, Navrtnik in Garibaldi. Po vsaki sklenjeni kupčiji je bil "likof"; v zgodnjih dopoldanskih urah najprej kuhano, nato surovo vino. Med kupci niso bili le domačini -- Slemenci, Gorniki, Potočanje, Bajtarji, Bločani, Cerkničanje so poživiljali trg, polnili gostilne in prodajalne. Ni čudno, da je bilo toliko krdel popolnoma razprodanih. Pri tem bodi omenjeno, da so si Hrvatje nabavljali obutev, osobito škornje, v Sodražici, rekši: "Ni ga mojstra preko Mikoliča."

Okoli poldneva so se začeli okoličanje razhajati, vodeč pred seboj pujske privezane s posebnimi vrvicami na zadnji desni nogi. Nalašč v to svrhu pletene vrvi je prodajal "Cvekar" na stojnici.

Precej odrasli pujski so se v novih domovih, ob dobri reji in skrbni negi, izvanredno hitro opitali. Po petih ali šestih mesecih so bili špeharji zopet godni za kupčijo. Ko je začelo sonce zgublјati svojo moč, in so mrzli vetrovi stisnili zemljo v trdo grudo, ko so bili stalno zasedeni gorki zapečki, tedaj so prišli v vas kupci za špeharje. Najresnejša sta bila "Arko", znana pod imenom "Pajero" in "Longo", oba iz Žimaric. Po strokovnjaškem ogledu in otipavanju, po zagotovitlu mame - gospodinje: koliko oblo-de in enakih dobrot je požrl, je bila kupčija kmalu sklenjena. Kupec je dal nekaj za arko ter odšel po istem poslu v drugo hišo, kjer je bil gotov, da imajo dobro blago. Ponajveč so si gospodinje izgovarjale pri kupčiji: "drob nazaj".

Kakovost robe, vreme in razplet kupčije je določilo število glav 14-18 za en voz, ob izvanredni živahnosti in ugodnosti, še enkrat toliko, za dva voza.

Dan pred zakolom, najkasneje do 7^h zvečer, so pripeljali opitance v zaporo. V tistih stajah, kjer so pred meseci prespali noč suhokraki in mršavi, so počivali zdaj omaščeni. Naslednji dan, na vse zgodaj so obsojenci koracali na trško tehtnico, ki je bila nameščena v Kržetovi hiši, tam, kjer je sedaj skladišče. Lastniki, kakor tudi radovedneži so ugibali po teži, večkrat tudi stavili, dokler ni trški zakupnik izrekel svoj: "Kar vaga da!"

Stehtane mrcine so sproti nalagali na vozove ter odpeljali na kraj namembe. V kotlih je že čakala vrela voda, klavci v belih predpasnikih,

dekleta s škafi, v katere so prestrezale kri, posoda s kolofonijo, s katero so potresali pujske pred "pavhanjem", ob strani teh pa grabitelji ščetin. Šlo je vse kakor po žnōri, le pri kakem ščetincu, ki je imel odlične ščetine, niso mogli dočakati; marveč so kar živemu pulili ščetine. Marsikdo, ki se je le preveč vrtil okoli rilca, je odnesel mesto ščetin razparane hlače ali celo krvav poljub. Ščetine so uporabljali čevljarji, ki so one čase splošno po hišah čevljarili - novačili in krpali obutev toliko časa, da je bila družina docela preskrbljena za zimo in leto.

Ob tej priliki so sosedje čuli in vasovali v pozno noč. Prijetni in zabavni so bili ti večeri. Mojster in pomočnik sta vlekla dreto na trinožniku, v zapečkih so sedeli očanci, na peči pa otroci. Odrasli so si izmenjevali misli, pripovedovali dogodivščine, razdirali smešnice. Najmikavnejši so bili večeri, kedar se je znašel med prisotnimi kak večni popotnik ali berač. Zaželen je bil zlasti "Ančahar"; on ni raztresal le navadnih novic, ampak je razkril fantom in dekletom, kje so brhke in bogate neveste, ter postavni in petični ženini.

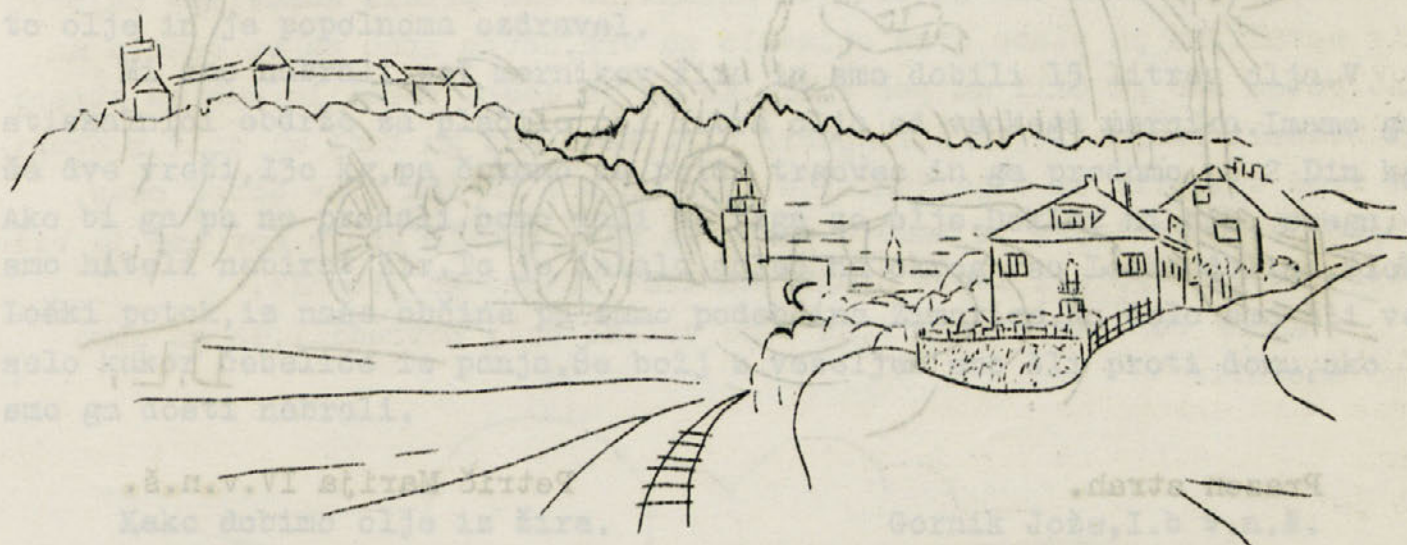
Zaklane, opavhane in znotraj očiščene pujske so obešali na drogove, da so se osušili in na mrazu otrdeli. Ikraste so vračali lastnikom. Drob, to je jetra, pljuča, srce, kri, želodec in čreva so dobili oni, ki so si to pri kupčiji izgovorili, ostali džob pa so pokupile matere, ki niso redile pujska doma, pa bi se družina le rada mastila s klobasami, nasitili številni lačni kljuni, ter bi tako tudi oni obhajali "domač praznik".

Koliko težav in neprilik so povzročali domači prazniki pri šolarjih! Po več dni so izostajali od šole, in še potem so prihajali blede, ko grešne duše, čeravno smo neprestano priporočali v šoli: vživajte s klobasami kisló zelje in kruh; pozneje sadje - nikdar pa ne pijte vode! Pomagalo je!

Premrzle pujske so naložili na voz v lične skladovnice, na eno stran glavice na drugo repke, in hajd ž njimi, v burji in mrazu čez Boncar, Postojno, Sežano v Trst. Kupčija se je sponašala in trajala do pomladi, dokler je bilo vreme ostro in v svinjakih kaj rilcev. Iz Trsta so v zame-no prinašali: kavo, sladkor, fige in olje. Na ta način se je utihotapilo uživanje kave. V letu 1885 je bilo med 412 šolarji samo devet takih, ki so kdaj pili kavo. Polagoma pa se je tečna domača hrana opuščala in sedaj ni hiše v občini, kjer ne bi bila kava vsakdanja potreba. Pozneje, ko je prisopihal "lukamatija" v ribniško dolino, so se na mah predrugačile razmere. Domači trgovci so odnehali, deloma pomrli, trgovina s prašiči se je usmerila povsem drugam. Prihajali so tuji kupci. Kakor je šla popreje roba na jug: v Trst, Gorico, Pulo in Reko, tako so potem večinoma žive prašiče izvažali na sever: in to na Solnograško in v Tirole. Hrvatje niso smeli več krdel goniti po cestah. Nastal je preokret. Stari so odmirali, mladina je odhajala za kruhom v Ameriko. Stare navade in običaji so se opuščali; zavladal je nov duh. Kožuhe, irhovino, prtenino je izpodrinilo novodobno, manjvredno blago. Pristna govorica, prirojena šegavost, duhovita dovtipnost niso bile več last novega rodu. Amerikanci niso pozabili svojcev in domovine. Rušili so se stari domovi, stavile nove, svetle zračne zgradbe. Časovne zahteve, življenske razmere, gospodarske potrebe so preosnovale

svinjerejo. Doma in v okolici so začeli gojiti smotrenejšo prašičjerejo, oddajati oddojke ali so hodili ponje na Dolenjsko največ v Novomesto. Reja je sedaj dolgotrajnejša, napornejša in opasnejša. Nove pasme niso več tako utrjene in odporne, podvržene so raznim boleznim -- posebno rdečici. Brižni gospodarji zavarujejo malo odrastle oddojke s cepljenjem zoper rdečico.

Po svetovni vojni so se temu blagu zaprla vrata tako na jug, kakor na sever. Italija in Avstrija nam ne nudita več izhodišč in tržišč. Sedaj je glavni odjemalec mesto Ljubljana, ki se veča, širi in raste na vse strani in vabi v svoje okrilje vedno več ljudi ter potrebuje zato veliko, veliko zemskih dobrot. Tudi mene je zvalila Ljubljana v svoje naročje po 51 letnim stalnem bivanju med Vami.

Terice.

Debeljak Ludvik I. b v. n. š.

V starih časih so tudi pri nas pridelovali lan, iz katerega so potem delali platno. To platno je bilo zelo trpežno. Kadar so lan trli, so imeli nalašč zato narejene peči, katerim so rekli "terivna jama", kjer so sušili lan, da so lažje trli. S terilnico so se odluščili nerabni deli, da je ostalo samo predivo. Ob trenju so tericam postregli z dobro jedjo in pijačo. Saj pravi neka stara pesem:

Terice pogačo, potico jedo,
lanovi Slovencem cekine neso.

Tega so se dobro zavedali gospodarji in terice. Nastal je celo pregovor, da terice niso nikdar site.

V nekem kraju je hlapec trdil, da gospodar ne bo nikdar svojih teric tako nasitil, da ne bi mogle več jesti. Napravila sta visoko stavo. Gospodar ukaže pripraviti vse mogoče jedi in sili terice, naj jedo, kolikor katera more. Terice so se najedle in zatrdile, da ne morejo nič več jesti. Ko so odmolili, so šli zopet na delo. Hlapec je šel pred njimi. Ko so šle čez vrt in je potresel češpljo, da se je lepo sadje usulo po tleh, so terice takoj začele pobirati in tudi jesti. Hlapec je tako dobil stavo na lahek, prebrisan način.

Nekoč so se na Vincah dekleta dogovorile, da bodo šle zgodaj zjutraj tret. Neko dekle se je vleglo kar na voz, na katerem je bila naložena slama. Mislila si je, da bo tako prva pri trenju. Pa kako se je uštela! Ker je bila trudna, je prav sladko zaspala. Fantje so jo pa zapazili in so voz, polahko zapeljali iz vasi na sredo Bistrice. Zjutraj so začele terice treti in so vmes tudi pele. To petje dekleta zbudi. Misleč, da je na vrtu, skoči urno z voza in se znajde do kolen v vodi. Škodoželjni fantje so se ji na skrivaj na vso moč smejali.

Prazen strah.

Petrič Marija IV.v.n.š.

Stari gobokop in nočni čuvaj Hostar ni veroval v strahove. Ni se samo kazal, temveč je bil res zelo pogumen mož. Poslušalcev je imel vedno dovolj, ki so ga vedno radi poslušali, saj je vedel dosti povedati, ker je v nočnih urah marsikaj doživel. Pravijo, da ima noč svojo moč. Nekoč je pravil svojim vernim poslušalcem, da se je v kljub svoji nevstrašenosti enkrat tresel od groze, in sicer na večer pred praznikom Vernih duš.

Poslušajmo, kaj sam pripoveduje: "Kot nočni čuvaj in oskrbnik pokopališča, sem šel, ko sem odklical uro polnoč, pogledat če je povsod vse v redu. Moral sem iti tudi v mrtvašnico, da prilijem olja v svetilko. Ko vse v redu odpravim, grem počasnih korakov s pokopališča. Ko zaprem pokopališčna vrata, zaslišim iz mrtvašnice neko čudno tuljenje in praskanje po vratih. Veste, da me ni rado strah, a sedaj, moram reči, da me je bilo pošteno "grus". Hostar je imel namreč svoje izraze namesto, da bi rekel groza je rekel "grus". A vendar se okorajžim in grem gledat kaj straši, odprem s tresočo se roko vrata mrtvašnice in kaj zagledam. Vame plane iz mrtvašnice Šinčev pes Murček, zaprl noter. Kaj sem jaz neumno ščene tiho za
Hm .....potlej
no s pokopališča,

katerega sem nevede vedel, da se plazi to menoj.
sem šel pa spet korajžkakor po navadi.

Že štirinajst let ni bilo toliko žira, kakor ga je letos. Še stari ljudje ga ne pomnijo v taki obilici. Ko smo videli, da ga nabira lovski čuvaj, smo začeli še vsi drugi kar splošno po vasi. Morali smo hiteti. Ker je kratek dan, smo ostali kar od zjutraj do zvečer od doma, kajti delo je nepešno. Treba je najprej listje pograbit, nato žir zмести na kupe. Ko smo mi otroci to delali, so ga mati v rajti zrajtali, starejša sestra ga je pa še v rešetu "obrunala", da je bil popolnoma očiščen. Stresala ga je v vrečke, ki smo jih proti večeru odpeljali domov. Doma ga posušimo na peči, potem ga moramo še strabiti in pobrati v vreče. Nato ga odpeljemo v Žirovnico. Tam ga najprej stopajo v moko, potem ga denejo v stiskalnico in iztisnejo olje iz njega. Olje iz žira ima lepo barvo in prijeten duh po orehih. Lahko se rabi namesto masti za vsa jedila, zelo dobro je za pohati. Najbolj okusno je pa, če ga pred uporabo razbelimo in zarumenimo z nekoliko čebule. To olje je redilno in zdravilno. Neki gospod je imel rano na želodcu, pil je to olje in je popolnoma ozdravel.

Mi smo nabrali pet mernikov žira in smo dobili 15 litrov olja. V stiskalnici obdrže za plačilo pol litra olja od vsakega mernika. Imamo ga še dve vreči, 130 kg, pa čakamo da pride trgovec in ga prodamo po 2 Din kg. Ako bi ga pa ne prodali, bomo dali še tega za olje. Dokler ni bilo snega, smo hiteli nabirat žir. To je delala daleč na okrog vsa Loška dolina, Bloke, Loški potok, iz naše občine pa samo podobčina Žimarice. Na delo smo šli veselo kakor čebelice iz panja. Še bolj z veseljem smo šli proti domu, ako smo ga dosti nabrali.

Kako dobimo olje iz žira.

Gornik Jože, I. b v. n. š.

O božičnih počitnicah ko ni bilo še nič snega sem moral nabirati žir. Ob nedeljah sem hodil po gozdovih in ogledoval, kje ga je kaj. Ob delavnikih smo ga šli pa nabirat. To delo gre zelo počasi od rok. Najprej smo pograbili listje in pomeli žir z brezovo metlo na kupe. Nato smo ga zrajtali in z rešetom obrunali, da se je očistil. Slednjič smo napolnili vreče in jih odnesli domov. Na peči se je potem dobro posušil, na kar smo ga strebili in odpeljali v Žirovnico v stiskalnico.

Tja grede smo na vrhu Boncarja srečali tovorni avto, ki je peljal različno robo. Konji so se ga ustrašili in so skočili v dir. Kmalu bi se nam bile pobile vse steklenice. Ko so konji tako dirjali, so zapeljali v jarek, pa se je voz ustavil.

S težavo smo konje spravili iz jarka. Potem je šlo mirno dalje do Žirovnice, kjer smo se ustavili in dali konjem zobanja. Vreče in steklenice smo znesli v hišo. Jaz pa sem si šel ogledat stiskalnico. Najprvo so deli žir v visoke kamnite stope, a potem med veliko kamnito kolo, ki se je neprestano vrtilo in mlelo. Ko so žir zmleli v moko, so ga deli v stiskalnico. Nato so moko stisnili in priteklo je olje. Z njim so nam napolnili steklenice, ki smo jih bili prinesli s seboj.

Pa imamo olje, za katerega ni bilo treba šteti denarja!

Kako smo nabirali žir.

Levstek Jože, Globel IV.r.

Letos so bile bukve tako polne žira, kakor že dolgo ne. Ko smo zvedeli, da v sosedni vasi pridno nabirajo žir, je mama tudi mene in sestro poslala ponj, ker je dober za krmljenje prašičev.

Šla sva ga torej nabirat. S seboj sva vzela grablje, brezovo metlo, rešeto in vreče. Tega dela nisva še nikoli videla, zato se tudi nisva znala prav pripraviti. Ko sva prišla v gozd, sva najprej pod veliko bukvo pograbila listje. Potem sva z brezovo metlo zmela na velik kup žir, katerega sva stresla na rešeto. Ker ga nisva znala očistiti, sva ga prinesla domov s smetmi vred.

Doma ga je mama stresla prašičem in so ga prav radi použili.

Drugič je šla tudi mama z nama. Ko smo prišli v gozd, nama je vsakemu ukazala svoje delo. Jaz sem grabil listje, sestra je zmetala žir, mama pa ga je čistila. Nabrali smo ga bili en mernik. Ko smo prišli domov, smo najprvo žir oprali, da je slabo zrno splavalo na vrh, dobra zrna pa so ostala na dnu. Potem smo ga dali na peč sušiti. Ko se je dobro posušilo, smo ga strebili. Slišali smo, da je iz žira, dobro olje, zato smo ga tudi mi dali z drugimi vred stisniti za olje. Res olje jako užitno in ima prav dober okus. Najboljše je bilo, ko je mama o pustu na njem pohala krofe. Ker nam je bilo olje všeč, smo ga ^{zopet} šli zopet drugič nabirat, da smo ga prodali.

Kadar bo letina za žir, se bomo veliko bolj potrudili, da ga bomo več nabrali.

Strah na pokopališču.

Mihelič Slava III, r.v,n,š,

Grobokop Hostar je imel na pokopališču nad mrtvašnico spravljeno seno, katero je nakosil po grobeh in med grobovi, in tja je hodil tudi večkrat spat pred ali po nočni službi.

Tako gre tudi nekega večera, ko odbije dve ponoči, spat na seno na pokopališče. Kjer je bil Hostar, je bil tudi njegov zvesti pes Rjavček. Ko se vleže na mehko seno in misli zaspiti, začuje neko trkanje, nato vse potihne. Ko se nič ne gane, Hostar zaspi, tedaj pa ga vzdrami iz sladkega spanja glas: "Tu ni tvoj dom." Misleč, da se mu je sanjalo, spet zamiži in hoče zaspiti. Kar začuje grozen glas: "Gorje ti, če se ne spraviš takoj domov, živi naj bodo med živimi, mrtvi med mrtvimi!" Hostarju se naježijo lasje in vzdihne: "Bog jim daj večni mir in pokoj!"

Od tedaj pa ni več hodil spat na seno na pokopališče.

Letošnje poletje sem obiskal daljne sorodnike. Ti imajo veliko kmetijo in ne poznajo brezposelnosti.

Poldne je odzvonilo. Mlada gospodinja je razdeljevala kosilo domačim in najetim. Jaz sem pa v stranski sobi čital knjigo. Kar stopita v hišo dva brezposelna. "Dober dan, Ali bi se dobilo pri vas kaj za jesti?" "Od kod sta?" vpraša gospodinja. "Z Dolenjskega, za delom greva, drvarja sva." Takoj jim je gospodinja prinesla vsakemu krožnik juhe in kos belega kruha. Brezposelna sta se takoj lotila jedi, ne da bi se bila prekrižala ali molila. Šlo jima je prav v slast. Ko sta bila s kosilom že pri kraju, pride stara mati in vpraša "Kaj bi pa vidva rada?" "Nič, sva že dobila" odgovorita. Nato je

začela stara mati godrnjati čez lenuhe, ki se klatijo okoli po svetu in jima pravi: "Koruzo bi šla okopavat!" En brezposeln takoj vstane in pravi: "Ti stara baba le sama okopavaj koruzo, ki jo boš tudi žrla!" Vzameta klobuke in gresta. Pod oknom sem slišal smeh in pogovor. Z glavne ceste proti hiši je prišel še en brezposeln. Ta dva sta mu že od daleč odsvetovala, naj ne hodi v to hišo, ker ga bodo silili koruzo okopavat. Vrnil se je in vsi trije so krenili v gostilno.

D. L.

Brezposelni.

Mihelič Anton, Podklanec, III. r. v, n.š.

Sedaj, ko živimo v slabih časih, ko je, kot pravijo ljudje, splošna kriza, se klati mnogo ljudi po svetu, ki se sami imenujejo brezposelni.

V teku let, odkar nas obiskujejo ti ljudje, smo prišli na to, da bi bilo najbolje, če bi se tem ljudem dejalo naravnost lenuhi in potepuhi. Zgube se iz svojega domačega kraja, ker jim ne diši delo. Na občini dobe delavsko knjižico in s to hodijo po svetu, od mesta do mesta, toda tam so najbrže bolj redki, pač pa jih srečavamo zelo pogosto na cestah, ki držijo v trge in vasi. -- Berač trka navadno le en sam na hišna vrata, brezposelni pa je zelo redko sam, največkrat sta po dva skupaj. Ne izpustita nobene hiše, v vsaki jim morajo kaj dati, vsaj po 25 par. Če nič ne dobe, pa preklinjajo in tudi nesramno grozijo. Vsak se jih boji, posebno če je hiša bolj na samem. Kako tudi ne, saj to niso nadložni starčki, temveč povečini mladi, krepki ljudje, pod čigar roko bi žaga, sekira ali kramp krepko pela svojo pesem

Če jim ljudje ponudijo kako nujno delo, n. pr. da bi razžagali drva ali pomagali na polju, se v trenutku zmislijo, da so zidarji ali mizarji, še najraje pa odpuščeni rudarji. Vsak izgovor jim je dober, samo, da jim ni treba prijeti za delo. Kako tudi ne, saj s svojim strahovanjem prav povsod kaj dobe in na dan se jim nabere več denarja, kot bi ga prislužili, če bi trdo delali.

Nekoč so strahovali po naših krajih rokovnjači, danes pa nadlegujejo naše vasi brezposelni, katerim ne diši nobeno delo razen pohajkovanja.

Takrat okrog božiča, ko se tako rado sedi na peči in poslušša resnične in namišljene dogodivščine, mi je stric pravil sledečo zgodbo:

Dolgo je že od tedaj, ko je živel cestar, ki je imel dolžnost, paziti na cesto, ki drži proti Rakeku. Po njej se je vršil takrat velik promet, saj je držala cesta v Trst, s katerim so bili naši ljudje v živahnih kupčijskih poslih.

Ko tako nekega dne popravlja z grabljami na cesti razmetano kamenje, se pripelje od Nove vasi semkaj gosposka kočija, v kateri so bili vpreženi iskri konji. Cestar se uravna in pozdravi po vojaško. Potem se še obrne, občuduje lepe konje ter blagruje gospoda, ki je tako široko sedel v vozu. Kar zapazi, da je tam na ovinku iz kočije nekaj padlo na tla. Urnih korakov se odpravi tja, vzdigne vrečico in -- križ božji! nabita je kovanega denarja, res ni velika, vendar se takoj vidi po velikosti kovancev, ki se odražajo na vrečici, da predstavlja vsebina vrečice, celo premoženje. Pogleda po cesti, kočije ni več videti, ozre se na levo in desno, nikogar ni, ki bi ga videl, še vrabca ni na cesti, ki bi iskal ovsa.

Naš cestar se je držal, kar se tiče službe na cesti predpisanih dolžnosti. Šele, ko se je sonce skrilo daleč tam za Snežnikom, se je odpravil proti domu. Doma pokaže ženi vrečico, ki je bila dobro zavezana in zapечатena. Žena je bila zelo radovedna, koliko denarja je v vrečici in nagovarja moža, da bi pogledali in prešteli. Toda cestar se ne da omajati, kaj šele da bi poslušal glas, ki mu je prigovarjal, naj se polasti vrečico z denarjem.

Šest dni je hodil bolj zgodaj na cesto in se pozneje zvečer vračal domov, noseč vedno s seboj najdeno vrečico. Prepričan je bil, da se bo

gospod, najbrže kak tržaški bogataš, vrnil po isti poti nazaj, takrat mu jo bo vrnil.

Sedmi dan zvečer, ko je že mrak legal na zemljo, in je cestar zgubil vsako nado, da ga bo danes srečal, ter se ravno vračal proti domu, zasliši drdranje in par trenutkov na to vidi kočijo, ki se urno pomika proti njemu. Da, prava je. Vzdigne motiko v zrak, v znamenje naj voznik ustavi konja --- zakliče z močnim glasom, da bi prevpil ropot koles :Stoj!"

Kaj pa to? Kočijaž na kozlu se nekam zgrbanči, gospod v vozu pa dvigne revolver, najbrže misleč, da ima tu sredi gozdov, kjer ni nobene hiše, kakega razbojnika pred seboj.

Cestar spusti motiko na tla in v strahu pade na kolena. Kočijaž ustavi, gospod ga vpraša, kaj naj pomeni ta napad. Cestar pove zgodbo in ob enem moli gospodu nedotaknjeno vrečico.

Gospod jo vzame v roke, površno pogleda na pečate, se nekam čudno nasmeje, seže v žep in mu nudi najdenino z besedami: "Na, za danes tole, ker si tako pošten, da še preštel nisi, koliko denarja je v vrečici." Vpraša ga po imenu, kar si zapiše v beležnico, po njegovem delu in življenju sploh, cestarju krepko stisne okorno roko, da vozniku znamenje, konji potegnejo, da se voz kaj kmalu zgubi za prvim ovinkom.

Ko je bil voz že tam daleč, za tretjim gričem, se je cestar šele zavedel, pogledal po beli cesti, zapazil v roki darovani, vendar pošteno zasluženi bankovec, si ga spravil v žep, zapel obleko, akoravno ga ni zeblo, ter odšel ves vesel lahkinih korakov proti domu.

Tudi žena se je z njimi veselila in kar nekam sram jo je bilo, ker so se ji v začetku podile po glavi one čudne želje glede najdenega denarja.

Ni minilo dolgo, ko dobi cestar debelo pismo. To je bil redek dogodek da je dobil pismo, pazno ga z ženo prečitata na glas. Gospod jima piše, da se mu še enkrat lepo zahvaljuje za poštenost. Akoravno je bilo v vrečici lepo premoženje, vendar je to le senca vsega kar ima. Toda kot bogataš rabi okrog sebe poštenih ljudi in zato ga vpraša, če bi hotel priti k njemu v službo, lahka bo in dobro plačana.

Vesela sta bila tega povabila. Cestar se je drugi dan lepo praznično opravil, se vsedel za mizo in počasi s težko roko toda razločno pisal odgovor, da ^{se} v^{se}ga srca zahvaljuje plemenitemu gospodu. Rad bi sicer stopil v njegovo službo, toda služba na cesti ga drži, ne more je zapustiti. Pol življenja bi gotovo zgubil, če bi se ločil od nje.

Zopet je teklo cestarju življenje kot prej, vedno je bil na cesti, skrbel zanjo, da niso vozniki preklinjali in vesel je bil, ko je videl, da konji z lahkoto vlečejo težko natovorjene vozove.

A vsako leto je na dan, ko sta se srečala in spoznala z gospodom prejel cestar od hvaležnega gospoda po pošti dar iz Trsta.

Stric, koliko je ura?

Olga Vodopivec, učiteljica

Tri deklice, dve izmed njih bosonogi, tretja v lepih rjavih čevlji-
čkih, hite po blatni cesti v šolo. "Micka, poglej, medve se ne bova prav
nič zmočili!" pravita oni dve sestri in se ustavita sredi ceste, držeč ve-
lik, težak dežnik vsaka z eno roko. Ko pride Micka do njih, nadaljujejo pot
vse tri vstric. Mimo pride šolarček s prteno torbo čez rame, prehitit dekli-
ce in se pridruži drugim dečkom spredaj, kajti takrat je veljalo isto pra-
vilo, kot velja še danes: punčke zase, fantički zase.

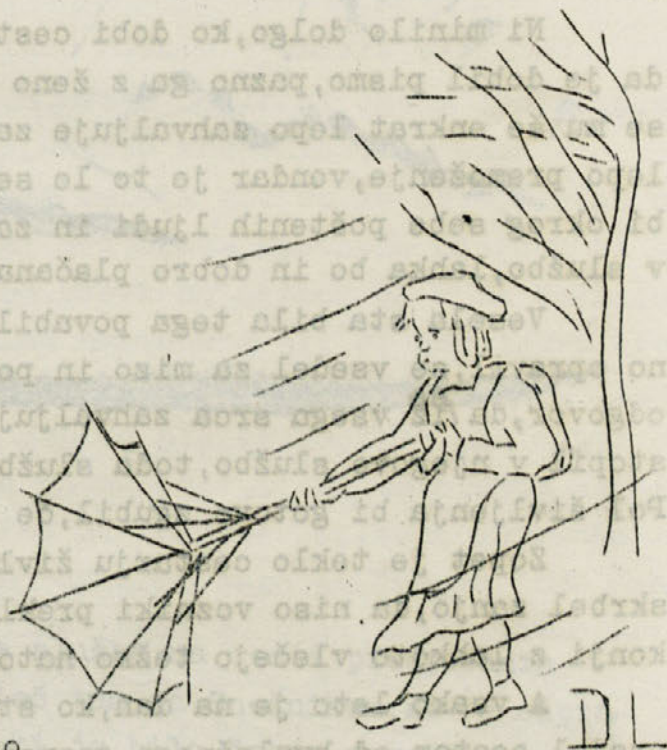

Prav neprijetno vreme! Dež prši otrokom v obraz. V roke jih zebe.

Veter piha z vso silo, da komaj zmaga-
jejo ravnotežje. Miciki je obrnilo
dežnik narobe, da je pokazal rebra.
Ona v jok: "Blagor fantičkom, ki so
brez marel!" "Bodo pa mokri do kože!"
"Oh, zakaj smo šle danes v šolo, kar
vrnimo se!" "Da bi se nam fantički
smejali! To pa že ne!" "Lejte, moj ce
kar je že ves moker. Menda se nista
tudi abecednik in tablica zmočila?
Da se ne bi naloga zbrisala!"

Zasliši se drdranje voza. Otroci
se ustavijo v nađi, da bo voznik vzel
deklice gori -- dečki bi se pa po stari
navadi nepovabljeni obesili nanj -----
pa jo šment na ovinku zavije v nasprotno
stran. Ne pomaga nič, stopiti je treba,
danes se pot tako vleče!

Dva moža primahata, ki se za otroke ne zmenita, zatopljena sta v po-
menek o živini. Čez čas sreča šolarice mlada žena in jih obgovori: "V ta-
kem slabem vremenu greste tako daleč v šolo?" Kakor iz enega grla glasi
odgovor: "Drugače nam pa pike naredijo."

Dež ponehava. Micka zapre dežnik. Oni dve bi ga tudi radi, pa se ne da, malo, ker je najstarejšega sestava, malo, ker imata premrle roke. Čez dolgo se jima vendar posreči. Zdaj šele zapazijo, da so dečki daleč pred njimi in pospešijo korake.

Naproti jim pride stari pismonoša Jerkač, ki hodi peš v Ribnico po pošto. Vsak dan ga srečajo, ali nikoli ne na tem mestu, vselej tam bliže trga. V strahu, da so že pozne, ga vprašata obe sestri hkratu: "Stric, koliko je ura?" Da bi ne bile tega nikoli storile!

Zacepetal je na mestu, pogledal kot ris in se zakadil za njima. Oni dve preplašeni v dir; bosí, gibčni kar pod cesto, čez jarke, po lužah in mlakah --- mož pa za njima. Polna poštna torba mu je v taktu udarjala po stegnih. Prehitre sta bile mlade veveričke za stare pete! "Hudimana, lej no, saj je tukaj še eno dete --" se je obrnil zdaj za Micko, ki se je ravno hotela malo oddahnuti, videč, da stari le za onima dvema drvi. "--Bom pa tebe -- hudimana -- kaj bo že vsak paglavec kričal za menoj : stric, koliko je ura? - čakaj, navil ti bom ušesa -- da boš vedela, koliko je ura!" Godrnjaje je prekladal svoje stare noge v težkih nerodnih škornjih. Micka je kakor preganjena srnička pred lovskim psom z drobnimi koraki brzela toliko pred njim, da je mislil, zdajle jo imam, pa vendar je ni mogel doseči. Gonja je zavila čez most, po sredi trga, kjer je stalo nekaj žensk, mimo trških gostiln in trgovinc, kjer je bilo takoj par glav pri oknu, dalje po ulici polni šolarjev, do šole. Na vežnih vratih je stal sam nadučitelj s častljivo sivo brado. Takoj mu je bilo jasno, da nekaj ni v redu, ko je zagledal drugače tako umerjenega Jerkača prihajati vsega razgretega in razburjenega. Drobná Micikina postavica je smuknila kot bi trenil čez šolski prag, stari pismonoša je moral pa previdno stopiti, da mu ni spolzelo na mokri škrlí. Razkačeno je godrnjal pred se: "Kje je, kam je izginila? Moram jo dobiti! Ne boste se norčevali iz mene : Stric, koliko je ura!" Trdih korakov jo je mahal po stopnjicah v prvo nadstropje. V vsaki učilnici je bilo nekaj otrok. Micike ni našel med njimi --- skrila se je na podstrešje med staro ropotijo. Skrajni čas je že bil, da se je rešila pred zasladovalcem, lica so ji gorela, srce ji je razbijalo, usta je imela izsušena - - - - -

Stari pismonoša je pljunil okoli sebe in klel. Nadučitelj ga je skušal pomiriti, otroci so čakali, kaj bo. Po brezuspešnem iskanju, jo je slednjič ubral po stopnjicah doli, da je kar škripalo pod njegovimi težkimi koraki. Odmajal se je proti pošti, kjer ga je na pragu že čakal gospod poštar, brisal zarosene naočnike in gledal na svojo zlato uro.

Jerkač ni rekel ne bev, ne mev. V sencih mu je razbijalo kot s klavdivom in v ušesih mu je šumelo : stric, koliko je ura - - - - - .

Ribnčan je prodajal s svojim zvestim konjem suho robo po Krasu in tam doli po Istri. Ko je vso robo poprodal, kar je trajalo precej časa, tako da si je hlače že precej odrgnil, se je vračal od Kopra čez Trst proti ljubljeni mu Ribnici. V Trstu je hotel kupiti vrečo soli in kako kilo kave, in to, če bi se le dalo, skrivaj odnesti čez mejo.

Počasi jo primahata v Trst. Konj je bil ves potrht od dolgega potovanja. Suh je bil pa tako, da ne bi bil nihče posta prelomil, če bi ga bil prav na veliki petek ugriznil.

Kupi vrečo soli, in kilogram kave, pa požene iz mesta. Na mitnici ga ustavijo iblajtarji in zahtevajo mitnino od soli; kavo je pa zviti Ribnčan potisnil kar v hlače.

Ko odšteje, kar zahtevajo, požene konja naprej in se smeje sam pri sebi, ker jih je ociganil za kavo. Kar pridrve trije iblajtarji za njim. Eden prime konja, ki se takoj ustavi, drugi prime Ribnčana, tretji pa kriči nad njim: "Ti slepar ribnški, ti, si mislil nekaj odnesti, a? Kaj imaš na stegnu? Oha, papir! S papirjem se pri nas ne krpajo hlače, le kar z nami pojdi, ti jih bomo že pošteno zašili, po naši tržaški navadi, da veš."

Ubogi Ribnčan se je izgovarjal, kolikor se je le mogel, pa vse je bilo kot bob ob steno. Moral je plačati visoko kazen, pa še konja so mu zaprli.

Dolgo časa ni mogel Ribnčan priti k sebi. Vrtil se okrog voza in premišljuje, kako bi speljal voz s soljo v daljno Ribnico, pa se domisli zvita buča in stopi prav ponižno v pisarno, proseč: "Gaspudje, dajte m no kaj na nezaj, saj zdej sem kavo plačau!" Vsi mitniški uradniki bušijo v smen. Tedaj se Ribnčan razjezi in zagrozi: "Gaspudje, še enkrat vam pravim, dajte m kojna nezaj, če ne bom morau ano neredit k b mjane koštala in sami buste krvi.!"

Gospod, boječ se, da ne bi Ribnčan Trsta zapalil, mu izročijo zaprt konja, posebno še, ker so videli, da ne bi emli od njega nikake koristi, temveč samo zgubo.

Pređen odide, ga vprašajo, kaj je mislil narediti, če mu ne bi bili dali konja nazaj.

Sedaj se pa Ribnčan širiko zasmee, prime trdno za raketji, počti z bičem in jim pravi: "I, lejte no, kaj, družga b. biu kupu!" in hitro požene proti domu urnega konja, da se se dvigali za njima oblaki prahu, ki so ju skrili pred ukani nemi iblajtarji, kajti v škornjih, ki niso puščali, kakor hlače, je imel natlačeno slastno travico, tobak, za katerega bi poleg konja zaprli še njega najmanj za leto dni.

Gorenje Iaze so prav lepa vasica na precej visokem hribčku. Pod to vasico izvira močan studenec, ki napaja vso vas in je bil od njega napeljan vodovod v sosednje vasi. Ta studenec se imenuje Bč.

Kako je nastalo to ime, zato imamo dve razlagi. Eha izmed teh pripoveduje, da je iskal starček, ki je delal doma biče in jih prodajal v stari ortneški grad in v druge bližnje in daljne gradove in trge bičevnike po gozdovih, ki so stali v okolici sv. Marka in Sinovice in se raztezali vse tja do Žlebiča. Ti gozdovi se imenujejo Goščiči, ker so precej gosto porastli. Tukaj je našel starček dostikrat primerne in lepe bičevnike, katere je doma obdelal v krasno pisane in dolge biče. Nekega dne je stikal po Goščičih za bičevniki. Pa je prišel na kraj tega studenca. Tam je rastle lepa in gladka mladica. Za starčka kot nalašč. Mož je ruval ponosno in klubujočo mladico iz črne in rahle zemlje. Ko je s težavo izruval mladiko za bič, se je odvalila z njo velika plast zemlje in pod to plastjo je priteknel čist in mrzel studenček na dan.

Starček je bil vesel novega biča in je takoj poizkusil kako bo pel. Žuboreči studenec pa je tudi zbudil njegovo pozornost. Stari mož je poskusil z roko božjo pijačo, ki je bila tako dobra, da je vzkliknil: "To je še boljši bč, kot tale v moji roki." Mož se oglasil v Lazih in drugod, in dejal: "pri Bču sem pil!" Tako je omenoval novi studenec in tako so potem rekli studencu tudi drugi. V Lazih in v okolici so hitro ravedeli o studencu. Kmalu je oživeloko okoli Bča.

Druga razlaga pa pravi, da je dobil Bč ime od tod, ker buči, ko izvira in ko se potem razliva po kamenju naprej. Buči tako močno, da ga slišiš precej prej ko ga še ne vidiš. Studenec je dober in močan, zato so ga lepo ogradili in napravili korito za živino. Kmalu so o dobrem studencu razvedele še ostale vasi in so napeljali vodovod nekateri oddaljeni vaščani.

Mirno je napajal Bč prebivalstvo in tekkel veselo naprej. A usoda je hotela, da je tudi ta dobrotljivi studenec doživel žalostno razočaranje.

Petnajst dolgih let je dovoljno napajal bližnje vasi in bi jih še, da ni prišel nekega dne žejen popotnik od sv. Marka h studencu. Nesreča pa je hotela, da je padel v vošnjak in utonil. Teden dni je ležal utopljenec v vošnjaku in nihče ni vedel zanj, dasi se ga povsod iskali. Šele čez teden dni so zagledali na dnu studenca nesrečnega moža.

Od tistega dne so se izogibali studenca, nihče ni hotel piti več iz njega. Stari Bč je ostal sam in zapuščen, potem ko so izvlekli utopljenca in ^{ga} pokopali. Dekleta niso več zajemale sveže vodice v škafe, živina je še pila iz korita in tu pa tam je pritekla deklica oprat perilo. Tudi vodovod, ki je bil napeljan v sosednje vasi, so opustili in se ga napeljali iz Velike gore. Tako je ostal Bč sam vsa dolga leta. Vdan v nemilo usodo je tekel dalje in čakal, da pride žejen popotnik mimo in si spet zaželi njegove vodice.

Okolica Bča je prav vabljiva. Hladna senčna pot, ki pelje mimo Bča tja v Laze in čez v Sinovico k Sv. Gregorju, je tako lepa, da se moraš ustaviti pri Bču in se šele potem vzpeti po gozdu do cerkvice sv. Marka. Tam se ti odpre lep razgled na vse strani. V dolini pred seboj vidiš ponosno Ribnico, na desni znamenito Novo Štäfte, zadržaj pa razvaline starega ortneškega gradu, le Sodražice se ne vidi.

Danes je Bč nanovo preurejen. Vaščani iz Gorenjih Lazov so napravili novo cementno korito, popravili pot do studenca. Nihče ne misli več na nesrečo, ki jo je zakrivil.

Ko sem kot mlada deklica prišla z očetom po drva v naš Goščič so mi pripovedovali o studencu pri Bču to, kar ste zdaj tu čitali.

Na novi cesti.

Trdan Stanko III.b

Ko so delali cesto od Nove Štäfte proti Travnji gori in sem nosil brata kosilo, sem večkrat slišal kaj smešnega in veselega od ljudi, ki so tam delali. Pravili so, da je neki mož tako gibčen, da skoči z enega drevesa na drugega. Najprej spleza na precej visoko smreko. Z vrha se pa zažene tako močno, da prileti šest metrov daleč in se oprime druge smreke, s te se zopet zavihiti na naslednjo in tako pride z Velike gore do svojega doma po drevesih kakor veverica.

Vremenska opazovalnica.

Stanko Vodopivec, šolski upravitelj

Ker imamo v Sodražici marsikaj, imamo seveda tudi meteorološko /vremenoslovno/ postajo, katerih je v dravski banovini 73. Naša postaja je tretjega reda, ker se tu opazuje padavine, to je dež, sneg, točo, roso, slano meglo, blisk, grom, toplino zraka, oblačnost in jakost ter smer vetrov.

Leta 1892. je posetil Sodražico profesor Ferdo Seidel, naš znani znanstvenik, ki živi sedaj v zasluženem pokoju v Novem mestu. Kljub visoki starosti, saj šteje že nad 80 let, deluje še vedno na znanstvenem polju. Pred vojno je bil profesor na realki v Gorici, kjer je poučeval dijake v prirodoslovju. Bil ni samo dober profesor svojega predmeta, temveč za nas Slovence še posebno važen kot odlóčen Slovenec, ki se, dasi na nemškem zavodu, niti ni bal, niti sramoval slovensko govoriti z dijaki. Danes se to nekam čudno sliši, toda, kdor pozna one avstroogerske čase, bo vedel ceniti tako odločnost.

Ko je profesor Seidel obiskal Sodražico, je pridobil takratnega učitelja Mihajla Vrbiča za meteorološkega opazovalca, in tako se je ustanovila v Sodražici leta 1893/94 meteorološka postaja III. reda, ki obstoji še danes.

V čem obstoja delo pri postaji smo že v začetku povedali. Opazovati se mora vse prej. navedeno po trikrat na dan, to je ob 7. zjutraj ter ob 14. in 19. uri. Vsa opazovanja morajo biti popolnoma točna in zanesljiva. Zapisniki se pošiljajo vsak mesec zavodu za meteorologijo na univerzi v Ljubljani, kjer se uporabljajo v znanstvene svrhe.

Delo res ni težko, vendar je človek kakor priklenjen na dom, ker se mora tako poleteti kot pozimi ob določenem času trikrat na dan zapisovati točna opazovanja.

Od ustanovitve meteorološke postaje pa do 21. aprila 1936., to je preko 40 let, je to odgovorno delo vršil šolski upravitelj Mihajl Vrbič. Ko se je pa preselil v Ljubljano, je prevzel vodstvo postaje sedanji šolski upravitelj.

Gotovo vas bo zanimalo kaj iz opazovanja preteklega leta? Kajti iz podatkov, do katerih pridemo potem opazovanja toplote, padavin, oblačnosti, smeri in jakosti vetrov, sklepamo na podnebje kakega kraja. K temu pripomorejo še zapiski o dneh v katerih je bila slana, toča, suše, povodnji --- skratka, vse to, kar upoštevamo pri naši opazovalni postaji.

Največ deževnih dni je bilo v mesecu maju, o katerem previjajo, da je najlepši mesec v letu. Deževalo je kar 20 dni, saj smo imeli v tem mesecu najdaljšo deževno dobo, ki je trajala nepretrgoma 11 dni. Sicer je za mlado setev čisto dobro in prav, če ji pogosto primaka, samo preveč te dobrote ne sme biti. Najmanj deževnih dni sta imela avgust in september, vsak samo po 9 dni. Snežilo je minulega leta samo v 19 dneh, seveda tudi toča in sodra nista izostali: petkrat sta zaropotali v lanskem letu. Skupno je v 163 deževnih dneh padlo 1644 milimetrov dežja, snega, toče. To pomeni, da je padlo na vsak kvadratni kilometer 16,440.000 hl vode; ker meri naša šolska občina približno 37,38 km² smo prejeli ogromno količino padavin v izmeri 61.458,720.000 hl. Ko vlada včasih suša, ni od te ogromne številke ničesar opaziti, pač pa takrat, ko vsled nenadnih in močnih nalivov Bistrica s pritoki naraste ter prekorači strugo in zalije logove.

V decembru smo imeli najdaljšo suho dobo, ko celih 15 dni ni niti deževalo, niti snežilo.

Kako pa z vremenom?

Popolnoma jasnih celodnevni brezoblačnih dni je bilo v celotnem letu samo 19, popolnoma oblačnih 152 dni, meglenih dopoldnevov je bilo 27. Od tega mnogo zavisi, če vemo, kakšnih dni je v kakem kraju ali več lepih ali več oblačnih --- kajti toplota in svetloba so vendar temeljni pogoji za razvoj vsega organskega življenja. Najnižja temperatura se je zaznamovala 11. februarja -16,8°C, najvišja pa 28. julija: 35,5°C, vse to seveda merjeno v senci. Resnično najnižjo in najvišjo toplino zraka bomo pa lahko povedali šele drugo leto, ker je postaja prejela 22. septembra 1936. nove toplometre, ki sami zaznamujejo najvišjo in najnižjo dnevno temperaturo.

Dne 18. oktobra ob 4²⁰ zjutraj se je marsikdo nenadoma prebudil iz sla dkega spanja in spomnil na nadnaravne sile v osrčju naše zemlje, ki ne spe, temveč sedaj tu, sedaj tam poskušajo svojo moč in pretresajo oboko naše zemlje. Ta potres ni pri nas napravil hvala Bogu nikake škode.

Kar bi se še dalo napisati, bi bile največ suhe številke in to bi bilo za vas premalo zanimivo.

Označbe, ki jih najdemo v pratiki in koledarjih, včasih uganjejo, včasih se tudi motijo, kajti vreme se ne da za cel mesec, kaj šele za celo leto v naprej ugotoviti.

Vi otroci pa le opazujte vreme tudi sami in poslušajte izkušene domače preroke, da boste znali po lastnih opazovanjih sklepati na vreme in po tem uravnati svoja kmetijska opravila.

Vsled pomanjkanja prostora se ni moglo uvrstiti v to številko vseh prispevkov, ti bodo prišli na vrsto prihodnjič. A kljub temu takoj zapišite, če se spomnite kaj zanimivega iz domačega kraja, da se otme pozabi.

Izdajanje lista "Iz naše doline" je zvezano z velikimi stroški, zato pridite na vsako prireditev Podmladka Rdečega križa, da boste s vstopnino pripomogli k vzdrževanju lista.